

Український маг і романтик: Микола Гоголь

(виставка – огляд)

У письменника тільки і є один учитель: самі читачі.
М. В. Гоголь

(1 квітня 1809 р. – 4 березня 1852 р.)

Великий письменник, якого вважають своїм два народи – український і російський народився 1 квітня 1809 року в селі Великі Сорочинці (тепер Миргородського району) на Полтавщині.

Батько його був праправнуком полковника козацького війська часів Богдана Хмельницького Остапа Гоголя. Пізніше знаменитий нащадок звеличить його до легендарної постаті й оспіває в образі Тараса Бульби. Василь Опанасович (1777-1825), батько письменника, був дрібнопомісним дворянином, володів тисячею десятин землі і трьома сотнями кріпаків у с. Василівка Миргородського повіту Полтавської губернії. Гоголь–батько навчався свого часу в Полтаві, в духовній семінарії при Хрестовоздвиженському монастирі, де одержав серйозну, як на той час, освіту. Батько Миколи Васильовича служив чиновником на Полтавському поштамті, а також управителем у сусідів-вельможі Д. П. Трощинського, у маєтку якого був дворовий театр. В. О. Гоголь писав для театру Трощинського комедійні п'єси українською мовою, котрі досить часто ставилися іншими аматорами через майже повну на той час відсутність українського репертуару.

Мати письменника, Марія Іванівна Гоголь, уроджена Косяровська, (1791-1868), походила з поміщицької родини. За переказами, вона була першою красунею на Полтавщині.

Дитинство майбутнього письменника минуло в с. Василівці (тепер Гоголеве) в маєтку батьків.

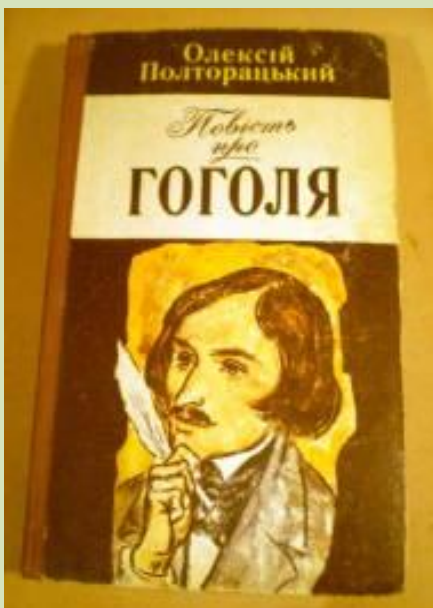
Свою освіту Микола Гоголь розпочав, вступивши до Полтавського повітового училища (1818-1820 рр.).

У травні 1821 р. Микола вступає до Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька. У гімназії М. Гоголь пробує писати вірші, п'єси, сатири, сповнені презирства до ніжинських «існувателів» та мрій про служіння високим шляхетним ідеалам. Найдорожчим місцем для майбутнього письменника в гімназії була бібліотека, що налічувала вже тоді близько семи тисяч томів. У ній він був бібліотекарем на добровільних засадах

У червні 1828 року, після закінчення гімназії, Гоголь виїжджає до Петербурга на державну службу. Там він був трохи розчарований, оскільки коштів на існування не вистачало, в актори його не приймали, літературна діяльність не вдавалася. Під псевдонімом В. Алов в 1829 році він написав романтичний твір «Ганц Кюхельгартен». Після різкої критики на адресу книги, він сам же знищив її тираж. Перша повість Гоголя «Басаврюк» з'явилася в 1830 році в журналі «Вітчизняні записки». Поступово він став зав'язувати знайомства з літературним гуртком Петербурга. Він спілкувався з О. Сомовим, бароном А. Дельвігом, П. Плетньовим, О. Пушкіним і В. Жуковським. Поступово з'являлися у пресі нові роботи Гоголя. Серед них - «Вечір напередодні Івана Купала», «Сорочинський ярмарок», «Майська ніч». В альманасі «Північні квіти» була надрукована глава історичного роману «Гетьман». Однак його першим великим літературним успіхом стали «Вечори на хуторі біля Диканьки». В цих оповіданнях автор неймовірно яскраво зобразив український побут, з використанням веселоців і тонкого гумору. У 1833 році письменник вирішив присвятити себе викладацькій діяльності, і вже через рік був призначений помічником професора на кафедрі історії Петербурзького університету. В цей період він повністю зайнявся вивченням історії України, що потім лягло в основу задуму «Тараса Бульби» (1835). Усвідомлюючи всю силу театру, Гоголь зайнявся драматургією. Твір Гоголя «Ревізор» було написано в 1835 році, а в 1836 вперше поставлено. Через негативну реакцію публіки на постановку «Ревізор», письменник залишає країну. Незабаром після цього, письменник поїхав за кордон до Швейцарії, Парижу, де завершив свій твір «Мертві душі». У 1841 році, повернувшись до Росії, за допомогою Белінського він домігся того, щоб в друк вийшов перший том «Мертвих душ». Духовна криза позначається на душевному стані Гоголя. Вночі 11 лютого 1852 року Гоголь спалив другий том, а 21 лютого (4 березня) помер.

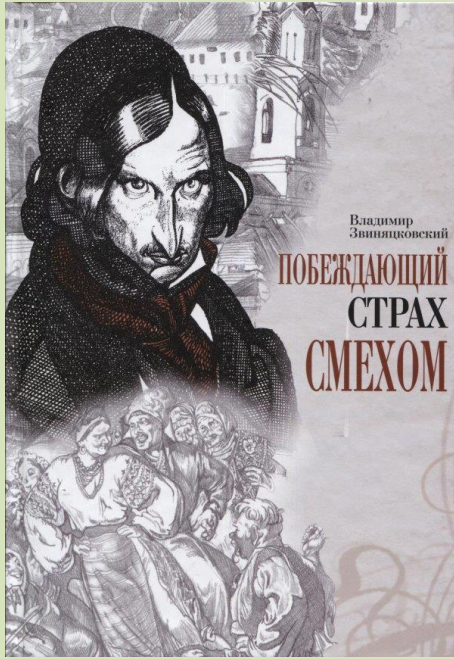
Детальніше про життєвий та творчий шлях відомого українця можна прочитати в книзі О. Полторацького «Повість про Гоголя»

Полторацький О. І. Повість про Гоголя. У Петербурзі. Дальні мандри : повісті / О. І. Полторацький. - К. : Дніпро, 1975. - 520 с.

Книга складається з двох повістей – «У Петербурзі» і «Дальні мандри», які є продовженням повістей про дитячі та юнацькі роки М. В. Гоголя. Повість «У Петербурзі» охоплює період 1829-1836 років. Автор розповідає про те, як молодий письменник працював над творами «Ганц Кюхельгартен» та «Вечори на хуторі біля Диканьки», про першу постановку п'єси «Ревізор» про дружбу Гоголя з Пушкіним, Щепкіним, Жуковським та іншими видатними людьми того часу. В повісті «Дальні мандри» йдеться про перебування письменника за кордоном. У Римі М. В. Гоголь закінчує перший том «Мертвих душ», зустрічається з художником О. Івановим. Та обставини змушують його тимчасово повернутися до Росії. Белінський, слов'янофіли, Аксаков, Лермонтов – те нове середовище, куди

потрапляє письменник.

Звьяцковский В. Я. Побеждающий страх смехом: опыт реставрации собственного мифа Николая Гоголя / В. Я. Звьяцковский. - К. : Лыбидь, 2010. - 240 с. : ил.

У книзі зроблено спробу перечитати класика світової літератури в контексті історії та культури його батьківщини – України. На читача чекає захоплива робота: крок за кроком осягати «невимовну духовність» гоголівського сміху, очищаючи від хрестоматійного глянцю з дитинства відомі образи. Під шаром наносних стереотипів відкривається драматичний, часом трагічний духовний світ, де архетипічні страхи примхливо сплітаються з історією і міфом України. Головна мета книги полягає в реставрації одвічної функції сміху як духовної зброї: в українській культурі у цілому і в Гоголя як її яскравого представника.

Особливий інтерес до видання також викликаний і завдяки ексклюзивним ілюстраціям видатного українського художника Сергія Якутовича, який якось сказав: «Як читати

Гоголя - так і ілюструвати. Дивитися на Гоголя - це одне щастя, так як Гоголь - це неперевершена глиба нашої культури, і це людина, яка підняла і розповіла російською мовою, але про Україну - на весь світ. І весь світ знає, що таке «Тарас Бульба», і весь світ знає, що таке «Майська ніч», і Гоголь це фантастика і абсолютна реальність».

Тема українського фольклору в творчості М. В. Гоголя.

"Зараз прочитав «Вечори на хуторі біля Диканьки». Вони здивували мене. Оце справжня веселість, щира, невимушена, без манірності, без бундючності. А часом яка поезія! Яка чутливість!..."

О. С. Пушкін.

Гоголь Н. В. Вечера на хуторе близ Диканьки. Миргород : повести / Н. В. Гоголь. - Х. : Фолио, 2009. - 540 с. - (Классика).

У першій частині "Вечори на хуторі біля Диканьки", яка вийшла восени 1831 року, увійшли чотири повісті: "Сорочинський ярмарок", "Вечір напередодні Івана Купала", "Травнева ніч, або Утоплена" і "Пропала грамота". Через шість місяців, на початку березня 1832 року з'явилася й друга частина: "Ніч перед Різдом", "Страшна помста", "Іван Федорович Шпонька та його тітонька", "Зачароване місце".

Сюжетною основою майже всіх повістей були фольклорні джерела: українські перекази, пісні, легенди, казки, повір'я, анекдотичні історії. Всі повісті «Вечори на хуторі біля Диканьки» побудовані на основі українських народних звичаїв, традицій, зображенні побуту тогочасної України. Гоголь з етнографічною точністю зображує події, народ (як зовнішність так і поведінку, характер), природу, традиції, специфіку мови. Його українські повісті пронизані канвою народності, яскраві образи героїв гармонують із зображенням середовища їхнього існування.

Використанню українського фольклору сприяло саме те, що письменник народився та виріс в Україні. Основу всіх матеріалів, на яких базуються повісті, Гоголь бере з власних спостережень, із народного досвіду, про який йому розповідали рідні. Але він зміг не лише увібрати весь колорит українського народу, але й майстерно показати його усьому світу.

Гоголь Н. В. Ночь перед Рождеством / Н. В. Гоголь. – М.: Эксмо, 2012. – 120 с., ил.

Фантастична повість про життя українського народу, про веселих та цікавих людей, які живуть в українському селі. Мабуть, в кожному селі знайдеться справжній багатий козак, як Чуб. А ще — гарний парубок, талановитий маляр та коваль, як Вакула. І звісно, знайдеться метка хитра баба, як Солоха. А вже гарних чорнобрових дівчат, як Оксана, серед українок не перелічити! З великою любов'ю Микола Гоголь змальовує українців та по-доброму сміється над кумедним боягузливим дяком та бабами-”триндичихами”. Також у творі гарно описані яскраві народні традиції, колядування та Свят-вечір.

Образи і події, які описані в повісті носять містичний характер. «Ночь перед Рождеством» нагадує чарівну казку, в якій відбуваються найчудовіші речі, які можуть трапитися з людьми тільки в Різдвяну ніч. Але твір не викликає у читачів почуття страху, навпаки, забавні образи і смішні сцени змушують нас широко посміхатися.

Козацька доба в творчості М. В. Гоголя

***«...Козацькому роду — нема переводу
Лине його слава з далечі віків...»***

Українська пісня «Козацькому роду нема переводу»
Слова М. Воньо, П. Карась; музика М. Балеми

«Первый долг и первая честь козака есть соблюсти товарищество. Сколько ни живу я на веку, не слышал я, паны-братья, чтобы козак покинул где или продал как-нибудь своего товарища.»

Н. В. Гоголь «Тарас Бульба»

У 1835 р. вийшла збірка повістей М. Гоголя «Миргород», до якої увійшли такі повісті: «Старосвітські поміщики», «Тарас Бульба», «Вій», «Повість про те як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем».

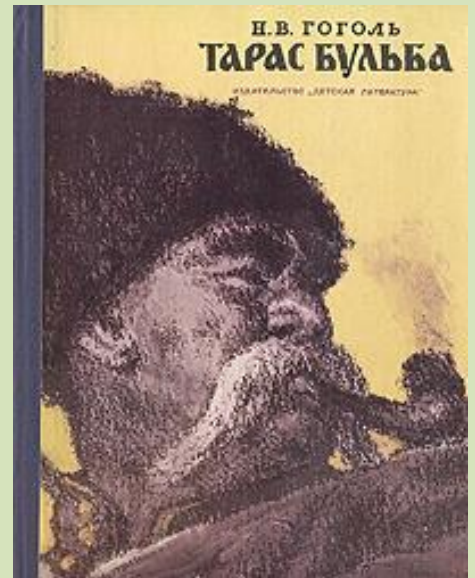
«Миргород» позиціонується як продовження збірки «Вечори на хуторі біля Диканьки».

Гоголь Н. В. Тарас Бульба: повість / Н. В. Гоголь. – М.: Детская литература, 1976. – 175 с., ил. – (Школьная библиотека).

У своїй повісті Гоголь зумів відтворити епічну міць і велич боротьби українського народу за свою національну незалежність і разом з тим розкрити історичну трагедію цієї боротьби.

Епічною основою повісті «Тарас Бульба» стала національна єдність українського народу в боротьбі з іноземними поневолювачами.

Із глибоким співчуттям висвітлює Гоголь героїчні подвиги запорожців, створюючи героїчно-могутні характери Тараса Бульби й інших козаків, показуючи їхню відданість батьківщині, мужність, широту натури. Тарас Бульба - головний герой повісті. Це виняткова особистість, у якій відбиваються кращі якості не якоїсь окремої групи, а всього козацтва в цілому. Це могутня людина - із залізною волею, щедрою душею й неприборканою ненавистю до ворогів своєї вітчизни. До повісті М. В. Гоголя не було в російській літературі таких яскравих, виразних і могутніх вихідців з народного середовища, як Тарас Бульба, його сини - Остап і Андрій та інші запорожці.

Гумор і сатира в зображенні російської дійсності.

«Сміх — велика справа: вона не забирає ні життя, ні маєтку, але перед ним винний — як зв'язаний заєць...»

М. В. Гоголь

«Гоголь перший представив нас нам у справжньому нашій виді... Перший навчив нас знати наші недоліки й гребувати ними».

М. Г. Чернишевський

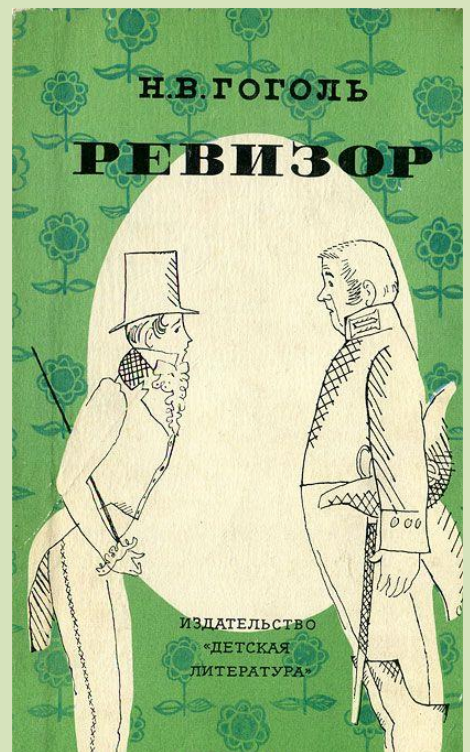
"Чему смеетесь? Над собою смеетесь!"

Н. В. Гоголь «Ревизор»

Гоголь Н. В. Ревизор: комедия в пяти действиях / Н. В. Гоголь. — М.: Детская литература, 1977. — 160 с., ил. — (Школьная библиотека).

Комедія “Ревізор”, безсумнівно, належить до класики світової драматургії, яка з першої миті захоплює читача й не відпускає його уваги до останньої сторінки. Це перша в російській літературі комедія, яка не має позитивного героя. Також вперше в російській та світовій літературі введена німа сцена. У комедії показано життя всієї Росії. Світ, намальований Гоголем, відображає важливі частини дійсності: суд, народна освіта, лікарні, пошта, поліція. В п'єсі два конфлікти: зовнішній (між Хлестаковим і чиновниками) і внутрішній (між бюрократичною верхівкою і народом). Цей глибинний конфлікт і визначає основний зміст п'єси. Комедія не так проста, як може здатися на перший погляд. Її мета — не тільки розважити читача дотепним жартом, що доля зіграла із чиновниками міста N, але й змусити його задуматися про себе, про своє оточення. «Ревізор» - комедія характерів. Гумор Гоголя психологічний.

Комедія Гоголя своїми образами показує зловісний символ всього державного ладу Російської імперії. Це добре відчула вища петербурзька знать і сам імператор Микола I, який після першої вистави, виходячи з ложі, зауважив: «Ну й п'єска: всім дісталось, а мені — найбільше! Гоголь досяг своєї мети “зібрати в одну купу все дурне в Росії... і одночасно посміятися над всім”.

Власноручний малюнок М.В. Гоголя до останньої сцени "Ревізора"

«...Перед Гоголем потрібно благоговіти як перед людиною, обдарованою найглибшим розумом і найніжнішою любов'ю до людей!... Гоголь - справжній знавець серця людського! Наймудріший філософ і найбільш піднесений поет повинен благоговіти перед ним як перед людинолюбцем! Я ніколи не перестану шкодувати, що мені не вдалося познайомитися особисто з Гоголем. Особисте знайомство з такою людиною є неоціненним, в особистому знайомстві іноді випадково відкриваються такі принади серця, які не в силах жодне перо зобразити!»

Лист Т. Шевченка до В. М. Репніної; 7. 03. 1850 р. Оренбург

«Мошенник на мошеннике сидит и мошенником погоняет.»

Н. В. Гоголь «Мертвые души»

«Один там только и есть порядочный человек: прокурор; да и тот, если сказать правду, свинья.»

Н. В. Гоголь «Мертвые души»

Гоголь Н. В. Мертвые души : поэма / Н. В. Гоголь. - Х. : Фолио, 2012. - 459 с. - (Б-ка рус. классики для школ).

Поэма М. В. Гоголя «Мертві душі» увійшла в історію російської літератури як вершина сатиричного реалізму. У своєму безсмертному творі, який вразив, за словами Герцена, всю Росію, Гоголь намалював широку панораму російського життя, створив цілу галерею незабутніх образів і характерів, дуже тонко і правдиво відобразивши риси сучасної йому епохи. Особливо висміяв шахрайство та хабарництво. Персонажі роману - чичикови, коробочки, ноздрьови, плюшкіни, собакевичі нерідко згадуються в сучасних реаліях. Ще за життя автора поема була перекладена багатьма іноземними мовами. Міць письменницького обдарування М. Гоголя виявилася такою сильною, що книга і сьогодні не втратила своєї гостроти і сили.

Перший том роману був виданий у 1842; другий том письменник знищив власноручно, збереглися лише його окремі розділи; щодо третього тому були тільки загальні задуми.

Психологія «маленької людини» в творчості М. В. Гоголя

«Маленька людина» - представник демократичних верств, людина з народу - з благословення Пушкіна, Гоголя і Белінського - стала справжнім, дійсним героєм російської літератури.»

Ю. Бельчиков

«Вся російська література вийшла з «Шинелі» Гоголя»

Е. Вогюе, французький критик.

«О, не верьте этому Невскому проспекту! Я всегда закутываюсь покрепче плащом своим, когда иду по нему, и стараюсь вовсе не глядеть на встречающиеся предметы. Все обман, все мечта, все не то, чем кажется!»

Н. В. Гоголь «Петербургские повести»

Гоголь Н. В. Петербургские повести / Н. В. Гоголь. - Х. : Фолио, 2012. - 304 с. - (Школ. б-ка укр. и заруб. л-ры.)

«Петербургські повісті» Гоголя – новий крок у розвитку російського реалізму. До збірника входять повісті: “Невський проспект”, “Ніс”, “Портрет”, “Шинель”, “Записки божевільного”, які об’єднані спільним місцем дії — Санкт-Петербургом 1830—1840-х років. Гоголівський Петербург став перед читачами як втілення всіх безчинств і несправедливостей, що коїлися в бюрократичній Росії. Це місто, де «крім ліхтаря все дихає обманом» («Невський проспект»), у якому розігрується драма обдарованого художника Чарткова, який став жертвою пристрасті до наживи («Портрет»). У цьому страшному, божевільному місті відбуваються дивовижні події з чиновником Ковальовим («Ніс»), Поприщиним («Записки божевільного»), де немає життя бідній, чесній людині Башмачкіну («Шинель»).

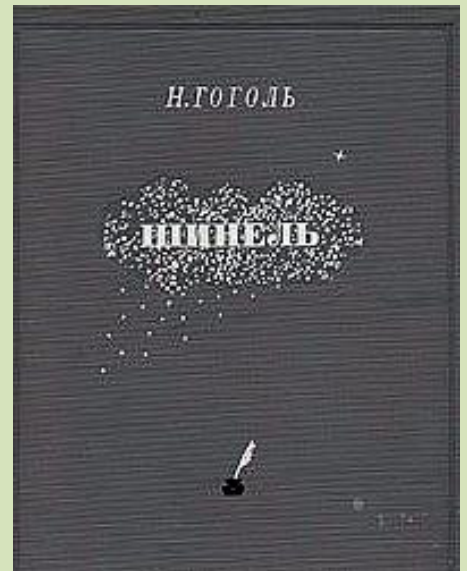
У своїх повістях Гоголь сконцентрував свою основну увагу на долі особистості "маленької людини". Зроблено це було з такою майстерністю і проникливістю, що, співчуючи його героям, читач мимоволі замислюється і про своє ставлення до всього навколишнього світу, і про почуття гідності і поваги, які повинна викликати до себе кожна людина, незалежно від її соціального і матеріального становища, а лише з урахуванням її особистих якостей і гідності.

Гоголь Н. В. Шинель / Н. В. Гоголь. - М. : Госуд. изд-во худож. лит-ры, 1952. - 34 с.

Головний герой повісті «Шинель» - Акакій Акакійович Башмачкін - людина з нижчих щаблів суспільної ієрархії, яка болісно переживає власну незначущість і закомплексованість, уражену гордість і несправедливість.

Він у всьому ображений долею, але не нарікає, а навпаки, лагідний, смиренний і позбавлений шанобливих мрій. У нього немає ні сім'ї, ні друзів. За людину його ніхто не вважає. Пошиття шинелі для нього стало не тільки порятунком тіла від холоду, але і піднесенням душі. Шинель - символ радості життя і людської гідності.

Микола Гоголь хотів донести до читача думку на образі «маленької людини»: якою б слабкою не була людина, яке б мізерне місце не займала у житті, вона не заслуговує на знущання й презирство. Зверхність принижує того, хто дає їй волю.

Запропоновані твори М. В. Гоголя і наукові матеріали про нього та його творчість представлені у фонді Наукової бібліотеки Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи».

Виставку-огляд підготувала бібліотекар I категорії О. В. Соколова